

وظایف مسلمانان در برابر قرآن

مسلمانان در قبال قرآن کریم وظایفی بر عهده دارند که به اختصار آنها را مرور می‌کنیم.

۱. قرائت قرآن

در متون اسلامی بر قرائت قرآن بیش از خواندن دیگر کتابها تأکید شده است. خداوند می‌فرماید:

﴿فَاقْرَأْ مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾^۱

هرچه را از قرآن میسر می‌شود، بخوانید.

در آیه دیگر می‌فرماید:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِنْ مَّا

رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ﴾^۲

---

۱. مزمل: ۲۰.

۲. فاطر: ۲۹.

که کتاب خدا را می‌خوانند و نماز می‌گزارند و از آنچه به آنها داده‌ایم، پنهانی و آشکار انفاق می‌کنند، امیدوار به تجارتی هستند که هرگز زیان ندارد.

در روایات نیز قرائت قرآن مورد توجه و تأکید قرار گرفته است؛ چنان‌که امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

قرآن عهد و فرمان خدا با خلق است. پس شایسته است که هر مسلمانی به این عهدنامه بنگرد و روزی پنجاه آیه از آن بخواند.^۱

در روایتی از رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز تلاوت قرآن، جلا و صیقل‌دهنده دل‌های زنگارگرفته معرفی شده است.^۲

برای اینکه حرمت قرآن را به هنگام قرائت آن بیشتر رعایت کنیم، توجه به نکاتی ضروری است؛ از جمله اینکه قاری قرآن، ابتدا با وضو یا غسل، طهارت کسب کند و ترجیحاً مسواک نیز بزند. سپس رو به قبله با رعایت کمال ادب بنشیند و از دراز کردن پا هنگام تلاوت خودداری کند. قرآن را روی دست بگیرد و یا روی رحل بگذارد و از گذاردن قرآن روی زمین خودداری کند. پیش از قرائت قرآن نیز استعاذه نماید و بگوید: **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ**.

امام صادق علیه السلام فرمود:

درهای گناه را با استعاذه ببندید و درهای اطاعت را با تسمیه (نام الهی را بردن) بگشایید.^۳

نکته دیگر در قرائت قرآن، تلاوت به نحو ترتیل است که مورد سفارش

۱. الکافی؛ ج ۲، ص ۴۴۶.

۲. بحار الانوار؛ ج ۹۲، ص ۱۸۷.

۳. همان؛ ص ۴۲۲.

موکّد واقع شده است.^۱ ترتیل؛ یعنی خواندن با آرامش، طمأنینه و تدبّر، به دور از هرگونه عجله و شتاب.

از جمله آداب تلاوت قرآن، دقت و توجه کامل به معنای آن است. قاری باید هنگام تلاوت آیات بشارت‌دهنده، به لطف و رحمت الهی امیدوار شود و هنگام تلاوت آیات عذاب، از درگاه ربوبی طلب آمرزش نماید.^۲

۲. استماع قرآن

هر عضوی از بدن، عبادت مخصوص به خود دارد، یکی از عبادت‌های گوش، استماع کلام الهی است. گوش دادن و سکوت کردن به هنگام شنیدن کلام الهی از وظایف مؤمنان در برابر قرآن است:

﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾^۳

هنگامی که قرآن خوانده می‌شود، گوش فرادهید و خاموش باشید تا شاید مشمول رحمت خدا شوید.

استماع به معنای گوش دادن همراه با میل قلبی است و «انصات» به معنای سکوت کردن برای استماع. برداشت‌های دیگری نیز از استماع قرآن شده است که در مباحث آینده اشاره می‌کنیم.

۳. تعلیم و تعلّم قرآن

یکی از وظایف مسلمانان نسبت به قرآن، تعلیم و تعلّم آن است. رسول خدا ﷺ فرمود:

۱. مزمل: ۴

۲. میزان الحکمه: ج ۸، ص ۸۱.

۳. اعراف: ۲۰۴

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ؛^۱

برترین شما کسی است که قرآن را بیاموزد و به دیگران تعلیم دهد.

بر مسلمانان واجب است که افزون بر قرائت و تدبّر در آیات، در جهت یادگیری و استفاده از آن نیز به دیگران کمک کنیم تا در زمره کاروانی قرار گیریم که رسول خدا ﷺ سوق دهنده آن به سوی بهشت است؛ همان‌طور که فرمود:

أَلَا مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ وَعَمِلَ بِمَا فِيهِ فَأَنَا سَائِقٌ لَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَدَلِيلٌ إِلَى الْجَنَّةِ؛^۲

آگاه باشید که هر کس قرآن را بیاموزد و به دیگران یاد دهد و به احکام و دستورهای آن عمل کند، من سوق‌دهنده و راهنمای او به سوی بهشت هستم.

۴. تدبّر در قرآن

تدبّر در لغت به معنای تفکر در باطن و عاقبت کارهاست. بنابراین تدبّر در قرآن؛ یعنی اندیشیدن در مقاصدی که آیات قرآن برای تفهیم آنها نازل شده است.

خداوند هدف از نزول قرآن را تدبّر و پندگیری از آن دانسته است:

۱. عوالم اللّٰلیک: ج ۱، ص ۹۹.

۲. کنز العمال: ج ۱، ص ۵۳۱.

﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو

الْأَلْبَابِ﴾^۱

این کتابی است پر برکت که بر تو نازل کرده‌ایم تا در آیات آن تدبر کنند و خردمندان متذکر شوند.

در آیه‌ای دیگر، کسانی را که در قرآن تدبر نمی‌کنند، سخت مورد نکوهش قرار داده:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا.^۲

آیا آنها در قرآن تدبر نمی‌کنند، یا بر دل‌هایشان قفل نهاده شده است. قرائت قرآن، مقدمه و گامی برای شناخت قرآن است و شناخت نیز بدون تفکر امکان‌پذیر نیست. از این‌رو، علی علیه السلام فرموده است:

أَلَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةِ لَيْسَ فِيهَا تَدَبُّرٌ.^۳

آگاه باشید که در قرائتی که همراه آن تدبر نباشد، خیری نیست.

۵. عمل به قرآن

تأکیدهای فراوان درباره قرائت، استماع، حفظ و تدبر در قرآن، مقدمه‌ای است تا به مضامین عالی و انسان‌ساز آن عمل کنیم و بدین‌رو، شاهره تکامل را بیماییم؛ چنان‌که در خود قرآن و روایات ما نیز آمده است.^۴ مهم‌ترین عاملی که سبب مهجور ماندن قرآن می‌شود، عمل نکردن به آن است. در این باره باید به دو نکته توجه داشت:

۱. ص: ۲۹.

۲. محمد: ۲۴.

۳. بحارالانوار: ج ۲، ص ۴۸.

۴. رک. فاطر، ۲۹ و میزان الحکمه: ج ۸ ص ۹۲-۹۱.

الف: باید همه آیات و دستورهایی این کتاب آسمانی مورد توجه قرار گیرد، نه اینکه به برخی از آنها نظیر اعمال عبادی عمل شود و برخی دیگر، مانند احکام اجتماعی و سیاسی مورد غفلت قرار گیرد.

ب: فهم قرآن، جز در سایه تبعیت از اهل بیت علیهم السلام میسر نیست؛ همان گونه که رسول اکرم صلی الله علیه و آله نیز اهل بیت علیهم السلام را عدل و قرین قرآن معرفی نموده است. آنان در تفسیر قرآن، فهم معانی و مقاصد آن، بهترین مفسر و مبین هستند و سیره آنان بهترین الگو در عمل به قرآن می باشد.

ع. رعایت ادب در برخورد با قرآن

از آنجا که قرآن مجید سخن خدا و بهترین هدیه از سوی اوست، ضروری است که در برابر آن نهایت احترام صورت گیرد.